

K vojenské technické politice

Většina moderních armád vydává na obstarávání zbraní a bojové techniky a zabezpečení jejich provozu třetinu až polovinu vojenských rozpočtů. Z toho důvodu, a nejen proto, zasluhuje zbrojní problematika velkou pozornost. Zejména proto, že v podmínkách vědeckotechnické revoluce již nejsou jednotlivé země obvykle schopny zvládnout do plné šířky a hloubky vojenský výzkum, vývoj či výrobu, přestávají proto usilovat o zbrojní autarkii a dávají přednost mezinárodní spolupráci a částečně i nákupu.

Otázky spojené s vyzbrojováním armád jsou složitým ekonomickým a odborným problémem, který nejen u nás, ale téměř ve všech vyspělých zemích vedl v souvislosti s rychlým vědeckotechnickým rozvojem postupně k vytvoření zvláštní kategorie ve vojenství, označované jako vojenská technická politika. V úzkém slova smyslu je souhrnem opatření, která zajišťují co nejlepší a přitom nejehospodárnější vyzbrojování armády. Zabývá se příslušnými otázkami plánování a prognózování, sledováním a hodnocením tendencí ve zbrojním vývoji ve světě a ve vojenské vědě, poznatků a zkušeností z lokálních válek vedených za použití moderní výzbroje, jakož

i celkovou vojenskopolitickou situací; analýzou jako důležitého podkladu pro připravovaná rozhodnutí o výzkumu, vývoji, zkoušení a výrobě nové výzbroje s úvahou možností národního hospodářství, spolupráce, standardizace, kooperace, specializace, nutné interakce při realizaci projektů a zbrojních programů; problematikou nákupu, prodeje a vývozu výzbroje, jejím zaváděním, obsluhou, provozem a skladováním, dokumentací, vojenskotechnickou propagandou atd.

Vidíme, že vojenská technická politika je bez nadsázky interdisciplinární oblastí s vysokým stupněm konkrétního vlivu především na bojeschopnost vojsk, národní hospodářství a na člověka a představuje nezřídka i vážný politický faktor. Je zřejmé, že bez uplatnění vědy by nebylo možné řešit úspěšně celý komplex zmíněných problémů, které se týkají nejen řídicích orgánů (i když především jich), ale svým způsobem i ostatních příslušníků armády.

1. Vyzbrojování armád závisí na vojenské doktríně, která je u zemí Varšavské smlouvy založena na masové obraně socialistické vlasti. I za současného stavu rozvoje vědy a techniky potřebujeme tudíž principiálně výzbroj pokud možno jedno-

duchou, ale účinnou, snadno vyrobiteľnou a poměrně lacinou, abychom zbytečně neoslabovali naše národní hospodářství a ne snižovali životní úroveň lidu. Relativně náročnou a nákladnou výzbroj jsme nuceni zavádět v případě, kdy dochází k přímé technické konfrontaci mezi naší a západní technikou, hlavně v letectvu, PVO, tancích nebo v prostředcích, které jsou typickým produktem vědeckotechnické revoluce. Přitom technická stránka jako taková je podstatou jejich účinku; patří tam např. automatizované systémy řízení a velení, strategické a operačně taktické ŘS, průzkumná a kosmická technika.

Západ naproti tomu jde u komerčně přitažlivých zbraňových systémů a bojové techniky cestou složitě a drahé konstrukce ve smyslu tzv. koncepce přednosti kvality před kvantitou, přijaté v NATO v roce 1971. Je to totiž v zájmu maximálního zisku velkých zbrojních monopolů, které na rozdíl od tisíců až deseti tisíců subdodavatelů jsou jedině schopny tuto složitou techniku vyvíjet a vyrábět a také si to nechají zaplatit. Koncepce je též v souladu s výsoco až plně profesionalizovanými západními armádami, kde vládnoucí třída vojákům základní služby příliš nevěří a dává přednost žoldnéřům s „nejlepší“ výzbrojí.

2. Závažnou součástí koncepční činnosti ve vojenské technické politice je plánování vyzbrojování armády. U náročnějších zbraňových systémů není již možné se obejít bez perspektivního výhledu 10 až 15 let dopředu, který je postupně upřesňován ve středně a krátkodobých plánech.

Vzhledem k tomu, že životnost zbraní a bojové techniky se pohybuje převážně v rozmezí 10–20 let, je nutné v některých případech takřka současně se zaváděním určité nové techniky do vojsk již začít připravovat její další generaci. Nejprve formou získávání a shromažďování potřebných, zejména nových technických poznatků, později též formou studií a rozborů, které vyúsťují postupně ve stanovení požadavků a zpracování definice nové generace za spolupráce s příslušnými odborníky a orgány těch oblastí, které se budou

na realizaci nové techniky podílet nebo ji používat, či se jich bude nová technika jinak dotýkat. Přitom se již bere v úvahu, zda řešit vlastní vývoj techniky, resp. za využití mezinárodní spolupráce, či přistoupit k nákupu v zahraničí, uvažovat o licenční výrobě nebo dát přednost modernizaci zavedené výzbroje. To vše musí být v souladu se zájmy a opatřeními koalice, v našem případě Varšavské smlouvy.

Při rozhodování v této složité situaci není již možné postupovat bez přihlídnutí k určitým obecným, víceméně objektivním poznatkům, zkušenostem a zásadám, které se utvářejí cestou teorie a praxe nejen v bratrských armádách, ale i jinde ve světě;

— Všeobecně platí, že není politicky ani z technického hlediska správné, aby se některá země orientovala na výhradní nákup zbraní a bojové techniky v zahraničí, byť to bylo pro ni ekonomicky výhodné.

Hlavní příčiny jsou dvě:

a) zmíněný ohromný a stále se zvětšující rozsah vědy a s ní spojené zbrojní techniky, kdy každá (i malá) země má přispět svým tvůrčím podílem i výrobou ve prospěch koalice, nestát pasívně jako divák stranou a nadto odčerpávat kapacitu vedoucí země koalice tím, že od ní jen požaduje výzbroj pro svou armádu;

b) zbrojní vývoj a výroba se zabývají hlavně technikou progresivní, která přispívá i ke zvýšení úrovně průmyslové, vědeckovýzkumné a vývojové základny účastnické země. Západ dokonce na rozdíl od nás, kde stimulem rozvoje je zvyšování životní úrovně lidu, označuje zbrojní oblast za hlavní hnací sílu vědeckotechnického pokroku.

— K výzkumu nové výzbroje se nedoporučuje přikročit, není-li k dispozici alespoň 60 % potřebných nových technických aj. poznatků; k vývoji, není-li předpoklad, že by nový výrobek byl alespoň o 20–30 % (u letectva 15 %) účinnější, než dosud zavedený typ. Když nejsou tyto dvě podmínky splněny, je výhodnější dát přednost modernizaci dosavadního druhu [typu] výzbroje. Modernizací je možné

řešit i formou vývojové řady, neboli vývojem stále lepších verzí, jde-li o osvědčený typ jako zálohu, pro teritoriální síly, vývoz aj.

Rychlý vědeckotechnický pokrok způsobil, že dostatečnou aplikaci nových poznatků je účelné uplatňovat dokonce i během sériové výroby nové výzbroje za situace, že finální výrobek by byl více než 10 % pod úrovní soudobých poznatků. Navíc není již ničím ojedinělým, je-li v případě potřeby modernizována i nedávno vyrobená technika.

— V celém procesu vzniku nového zbrojního materiálu je již nezbytné ve zvyšující míře využívat rozsáhlých možností civilní vědeckovýzkumné a vývojové základny, jak to též vyplývá z charakteru vědeckotechnické revoluce, doprovázené růstem nových poznatků, které se v závislosti na oboru zdvojnásobí během tří až nejodhaději 10 let.

Zároveň se podle možnosti doporučuje zajistit vývojovému projektu co nejsilnější oponenturu a v případě nezbytnosti rozvinout i alternativní, tzv. konkurenční řešení a dovést je popřípadě až do prototypového stadia, aby výsledná koncepce byla co nejlepší.

Samozřejmou součástí vyvíjeného zbraňového či jiného systému se stávají vmontované diagnostické prvky, které umožňují i podprůměrné obsluze zjistit kolem 90 až 95 % závad, jakož i simulátory, potřebná dokumentace a předpisy, které zabezpečují operativní zvládnutí, údržbu a provoz nové techniky,

— Při zbrojním vývoji se stává běžnou praxí využívání vhodně volené mezinárodní spolupráce, zvláště v koaličním rámci. U států Varšavské smlouvy je to meziná-

rodní kooperace a specializace, jejíž rozvoj usnadňuje standardní výzbroj bratrských armád. Na Západě je spolupráce realizována většinou po firemní linii nebo společných nadnárodních orgánů, ale je brzděna kromě jiného nedostatkem standardizace. Ať tak či onak mezinárodní spolupráce umožňuje uskutečnit značně náročné problémy, i když za cenu určitého prodlužování vývojové doby a zvýšení nákladů, které jsou však vždy výrazně nižší než kdyby vývoj řešila jednotlivá země sama. Není např. bez zajímavosti, že NSR realizuje takto v mezinárodní spolupráci přes 60 % svých vojenských výzkumných a vývojových výdajů. Na vývojových nákladech se obvykle partnerské země zúčastňují stejným dílem, na výrobě podílem.

Pokud se týče zvýšení nákladů pro partnerskou zemi a prodloužení doby při mezinárodní spolupráci na vývojových projektech, známe poznatky západoevropských států, uvedené v jedné variantě (v procentech) v **tabulce 1**.

3. Obecným předpokladem úspěšného rozvíjení vojenské technické politiky jsou vědeckotechnické a ekonomické informace (VTEI), jejichž využívání či nevyužívání je jedním z kritérií úrovně řízení a nakonec i stavu technického úseku v armádě, kde již není možné postupovat subjektivně, nemá-li dojít k závažným nedostatkům. Nekompromisně se projevuje, že sebelepší velení bez správných informací je horší, než špatné velení s dobrými informacemi. Přitom je třeba si uvědomit, že v podmínkách vědeckotechnické revoluce jednanálovost informačního toku již nestačí. Jinými slovy není možné jednostranně spoléhat jen na VTEI a opomíjet informace zpravodajské služby a naopak.

Tabulka 1

Název	Počet spolupracujících zemí				
	2	3	4	5	6
Růst — nákladů	41	32	27	22	21
— doby	26	18	15	12	11

Rízení vědeckotechnického rozvoje není dobře myslitelné bez využívání systémové a nákladové analýzy, metod moderního managementu, prognostiky a plánování, bez operačního výzkumu, modelování za pomoci výpočetní techniky, bez orientace v nových vědeckých disciplínách, jako je např. antropotechnika, a hlavně bez neobyčejně pečlivého výběru kádrů pro klíčové funkce, který má být bez přehánění chápán jako úkol státní důležitosti. Tvrdě se trvá na tom, aby koncepční práce a nikoli operativní se stala hlavní náplní činnosti řídicích pracovníků. Samozřejmou součástí jejich práce má být i publikování některých výsledků.

Pro další práci ve vojenské technické politice je důležitá ta myšlenka ze závěrů XV. sjezdu KSČ, která poukazuje na nutnost co nejširšího uplatnění vědy, aby se věda plně stala nejen výrobní silou, ale též záležitostí stále širšího okruhu pracujících. Současný vědeckotechnický pokrok, složitost a specifická problematika na jednotlivých stupních či složkách armády nabývají totiž takového rozsahu, že již začínají přesahovat bytí sebelepší schopnosti nebo možnosti detailního zvládnutí vyššími až nejvyššími orgány. Prakticky z toho vyplývá, že řídicí orgány se zaměřují především na koncepci a na zpracování a prosazování zásadních směrnic, zatímco jednotlivé stupně nebo oblasti je mají tvůrčím způsobem a při uplatnění celospolečenských hledisek aplikovat na úseku své působnosti (tam jsou nejvyšší autoritou) s využitím nejnovějších poznatků, iniciativy a aktivity lidí a za podpory stranických a jiných společenských organizací v družném úsilí s náčelníky a spolupracovníky. Neboli nastává čas přecházet, kde se to jeví účelné, na otevřenou kolektivní (týmovou) činnost při zachování jednoznačné rozhodovací pravomoci a odpovědnosti náčelníka. Prosazování vědy na všech stupních a úsecích v armádě je naším trvalým a vskutku bojovým úkolem, který nestačí jen uznávat, ale uvědoměle realizovat.

Při řízení technické oblasti nemůžeme již přehlížet ani takové otázky, jako je kodifikace materiálu, jednotná terminologie, metronomie apod., protože ve svých důsledcích znamenají důležitý kvalitativní faktor a navíc přinejmenším desetimilionové hodnoty, které buď armáda získá, nebo takřka nepostižitelně ztrácí. To se týká i tzv. funkcionalismu, čili zpracování optimálních vazeb mezi nejrůznějšími částmi a funkčními prvky uvnitř technického úseku i směrem na spolupracující složky v armádním mechanismu a v civilním sektoru.

Zvláštní místo v technické politice, jejím řízení a řešení zaujímá problematika utajení, která je vystavena nemalému tlaku:

— Dynamika vědeckotechnické revoluce se dostává do příkrého rozporu s jakýmikoli, zvláště umělými překážkami (kam patří též opatření k utajení), které se staví do cesty. Překážky vedou přinejmenším ke značným časovým ztrátám, které znamenají nezřídka zastarání projektu dříve než mohl být realizován.

— V rozvojových oblastech, kam je nucen rovněž náš tábor z politických důvodů dodávat i skutečně moderní výzbroj, není možno zcela zabránit, aby se jí přímo či nepřímo zmocnil náš potenciální nepřítel. Přesto i v prokázaných případech se u nás ještě poměrně dlouho setrvává striktně na dalším utajování v plném rozsahu, ačkoli by bylo možné odtajnit alespoň snímky takové techniky stejně jako v případech, kdy byly publikovány v západních materiálech. Naše vědeckotechnické propagandy by to značně pomohlo v boji proti přeceňování západní výzbroje, kterému se těžko čelí, když na jedné straně musíme informovat též o teprve vyvíjené nepřátelské technice a o naší výzbroji uveřejňujeme v podstatě jen neadekvátní informace.

Nezaujímám stanovisko k těmto a k dalším otázkám utajení. Jsem si vědom jejich složitosti a širších souvislostí. Apejuji pouze na příslušné činitele, aby pruž-

něji reagovali na změny, které umožňují v politickém zájmu určité odtajnění.

4. Zavedením zbraně či bojové techniky do vojsk nastává 10–20letá etapa jejího používání (životnosti), přičemž náklady na její údržbu a provoz dosahují tolik, ale většinou až dvakrát tolik, než činila nákupní cena. Z hlediska nákladů, i s ohledem na bojeschopnost armády, není možné tuto oblast vojenské technické politiky bagatelizovat nebo dokonce podceňovat. Musíme mít na zřeteli možnost mistrovského ovládnutí svěšené techniky a s tím související zvyšování její účinnosti, metody a prostředky údržby, oprav a provozu, další zdokonalování techniky s pomocí vynálezců a zlepšovatelství, výchovu velitelského sboru i ostatních vojáků v ekonomickém myšlení, vojenskotechnickou propagandu apod. O tom všem bylo leccos napsáno. Všimněme si proto namátkou jen dvou momentů:

— Údržba a takřka okamžitá oprava důležitých zbraňových systémů v poli se staly najednou stěžejním problémem bojeschopnosti vojsk, na který upozornil izraelsko-arabský říjnový konflikt v roce 1973. Ukázalo se, že moderní obranné zbraně [v daném případě protitankové a protiletadlové] mohou mít za určité situace až drtivou převahu nad útočícími zbraněmi (tanky a letouny), jejichž počet může být podstatně zeslaben v 1–2 dnech útočné operace. Vojska v útoku se mohou ocitnout najednou v katastrofální situaci, nepodaří-li se ztráty ofenzivní techniky pohotově vyrovnat. Tradiční opravárenské postupy již nestačí a rovněž ztráty osádek není možné přehlížet. Tato, možná nadnesená aplikace uvedená středně východní situace na evropské válčiště nemá ani v nejmenším podceňovat nebo přeceňovat naši nepřátelskou útočnou či obrannou výzbroj. Problém však zůstává a otázka, jak předejít ohromným ztrátám, a když

přece nastaly, jak je rychle napravit, je řešitelná, ale je nutné se na ni po všech stránkách připravit. Na tom se musí vojenská technická politika rovněž podílet.

— Vojenskotechnická propaganda se stává tak důležitým nástrojem vojenské technické politiky u vojsk, že má mít jako ucelený systém již moderní koncepci, náročné cíle a obsahovou náplň, centrální řízení. Je jedním z hlavních prostředků odborného i ideologického působení na mladého člověka, který je již bytostně spjat s technikou a svět vidí do značné míry skrze ní. Tuto propagandu není možné zužovat v podstatě na vynálezců a zlepšovatelství a na ovládnutí techniky. Rovněž nestačí, aby sebelepší články byly publikovány porůznu a nesystematicky. Nastává nutnost zpracovat pro potřeby vojenskotechnické propagandy netajnou brožuru pro vojska, která by věcným a stručným způsobem vysvětlovala příslušné principy vojenské technické politiky v souběžných podmínkách a osvětlovala i některé další závažné otázky, jako je např. srovnávání naší a západní výzbroje v souvislosti s kvalitativním zbrojením na Západě, vliv vědeckotechnické revoluce, aplikace XV. sjezdu KSČ apod.

Není pochyb o tom, že nároky na řízení a řešení vojenské technické politiky se budou zvyšovat. Vyplývá to ze zrychlujícího se vědeckotechnického rozvoje i z okolností, že oba světové tábory se dostávají do stavu rovnovážnosti, kdy však dynamika růstu našeho tábora je větší než na Západě, který si toho je vědom a bude stupňovat pravděpodobně úsilí ve zbrojní oblasti ve smyslu kvalitativní militarizace. Tomu nasvědčuje řada přijatých nebo připravovaných opatření. Vojenská technická politika je neuzavřeným procesem. Její zdokonalování a přizpůsobování měnícím se poměrům je trvalým a důležitým úkolem.